३४

पत्र हितैषिनी

अर्थात्

कैथी अक्षरोंमें

चिट्ठीपत्री लिखनेकी रीति सिखानेवाली पुस्तक

जिसे

8806

अतीव विद्यावान् बुद्धिमान् श्रीयुत सी. जेम्स फिलड

साहब बहादुर एम. ए. लन्दन के मदरसोंके इन्सपेक्टरके

हुक्मसे

जिला लखनऊ के मदरसोंके डिप्टी इन्सपेक्टर

मुंशी अंबिकाप्रसाद साहबने

देवनागरी से कैथीमें लिखा

पहिली बार

लखनऊ

मुंशी नवलकिशोर के छापेखानेमें छपी।

संवत् १९३९

JAMMU 3073

३४

प्रजाहितैषिणी

अर्थात्

कैथी अक्षरोंमें

चिट्ठीपत्री लिखनेकी रीति सिखानेवाली पुस्तक

जिसे

8806

अतीव विद्यावान् बुद्धिमान् श्रीयुत सी. जे. फील्ड

साहब बहादुर एम. ए. लफ्टनंट गवर्नर के मदारसोंके इन्सपेक्टरके

हुक्मसे

गिलालपुरके मदारसोंके डिप्टी इन्सपेक्टर

मुंशी अंबिकाप्रसाद साहबने

देवनागरीसे कैथीमें लिखा

पहिली बार

लखनऊ

मुंशी नवलकिशोरके छापेखानेमें छपी॥

संवत् १९२६

SRINAGAR LIBRARY No. 3075 JAMMU

patani - Hilal Shri Sita
by
NKP prers wchas
8806 Pam R/1/=
1067
C-No. 34433
8-10-13

भूमिका

श्री गनेशाय नमः

जानना चाहिये कि जब तक कैथी पढ़ने वाले सिर्फ़ पाटी पर जोना मासी जोर पहाड़ा सवाया वग़ैरः सीखा करते हैं जोर वक़्त कुछ जो तो मुहल्लावानी चानकी की पाटी वह भी ग़लत वेसमझे बूझे पढ़लिया मानों सब कुछ पढ़लिया शुद्ध लिखना तो वह जानते ही नहीं छोटे बड़े जकार दूकार जोर ककार वग़ैरः में कुछ फ़रक़ नहीं करते दाना को (दन) पानी को (पनी) वग़ैरः लिखते हैं इसी सबब से ऐसा वक़्त देखने में आया है कि कैथी चिट्ठियों को वक़्त जादमी बड़ा कर जंदाज़ से थोड़ा वक़्त पढ़ सकते हैं ऐसी अशुद्ध लिखावट के मिटाने के वास्ते बड़े विद्यावान जोर बुद्धिमान शरीफ़ जो-सी-नेस फ़ील्ड साहब बहादुर एम. ए. जो पहिले जब्ते के मदरसों के डाइरेक्टर

patani - Hital Soni
by
NKP pvers
8806 Pau R/1/-
C.No. 34433
8-10-13
1067

भूमिका

श्री गनेशाय नमः

जानना चाहिये कि जब तक कैथी पढ़ने वाले सिर्फ़ पाटी पर जोना मासी जोर पहाड़ा सवाया वग़ैरः सीखा करते हैं जोर वक़्त फुर्सत तो मुहणवानी चानकी की पाटी वह भी ग़लत वेसमझे बूझे पढ़लिया मानों सब कुछ पढ़लिया शुद्ध लिखना तो वह जानते ही नहीं छोटे बड़े जकार दूकार जोर ऽकार वग़ैरः में कुछ फ़रक़ नहीं करते दाना को (दन) पानी को (पनी) वग़ैरः लिखते हैं इसी सबब से ऐसा वक़्त देखने में आया है कि कैथी चिट्ठियों को वक़्त जादमी बड़ा कर जंदाज़ से थोड़ा वक़्त पढ़ सकते हैं ऐसी अशुद्ध लिखावट के मिटाने के वास्ते बड़े विद्यावान् जोर बुद्धिमान शख़्स पोसी-नेस फ़ील्ड साहब बहादुर एम. ए. ने पहिले अवध के मदरसों के डाइरेक्टर

लोग अब वहीं के इनसयेकदर हैं अपने
डाइरेक्टरी के वक़्त में बड़ी मेहनत लोग
अच्छे २ लोगों की सलाह से कैथी वर्ण
माला दो हिस्सों में ऐसी रीति से तैयार कराई
कि उसके पढ़ने से कैथी बख़ूबी सही २ लिखी
जा सकती है संस्कृत अरबी फ़ारसी
वग़ैरः के दो तीन अक्षर एक में मिलेहुए
ऐसे शब्द उसकी रीति पर सही २ लिखे
जा सकते हैं लोग जब लफ़्ज़ सही लिखे
जा सकते हैं तो वह सही पढ़े भी जा सकते हैं
जो लोग शोचें तो यह कितनी बड़ी बात
साहब बहादुर की मेहरबानी से हो गई हम
लोगों को इस बात के वास्ते साहब बहादुर
का जी से इहसान मंद होना चाहिये कैथी
अक्षरों में अब तक कोई ऐसी किताब
नहीं देखने में आई कि जिससे उन अक्षरों
के पढ़नेवालों को अच्छी तरह से चिट्ठी
पत्री लिखना आवे इस वास्ते उन्हीं
साहब बहादुर के हुकुम से यह पुस्तक
(पत्रहितैषिनी) नागरी से कैथी अक्षरों
में मुक़द्दर भर सही २ लिखी गई है इसकिताब

के लिख्ने में यह बड़ा विचार रहा है कि इस
में वही शब्द हों जो गांव वाले बोलते हैं चाहे
वह संस्कृत हिंदी अरबी फ़ारसी जिस
बोली के हों जिसमें गांव के लोग बहुत किसों
की थोड़ी बहुत से इस का मतलब समझ जांवें
जहां तक होसक्ता है तहां तक इस किताब के
लिख्ने में इस का भी बहुत विचार रक्खा
गया है कि शब्द चाहे जिस बोली के हों सही
लिखे जांवें बोलने में चाहे वे जैसा बोले जाते
हों पर इस बात में लाचारी हो गई है कि बहुत
से संस्कृत अरबी वग़ैरः अक्षरों के
बदले कैथी में कोई अक्षर नहीं है और
जैसा और बहुत से अक्षरों के बदले
देवनागरी अक्षरों को तोड़ फोड़ कर नई
तरह के अक्षर बना लिये गये हैं वैसे ही
उन अक्षरों के बदले नये अक्षर भी
बनाये जांवें तो गांव के लोग उनहें कुछ भी
न समझेंगे और जो मतलब है वह पूरा न
होगा जैसे (क्ष) (ज्ञ) कि इन को तोड़ने से
(क्श) और (ज्ञ) या (न) हो सकते हैं
पर मैं जानता हूं कि इनको कोई नहीं समझता

इस वास्ते (क्ष) की जगह (छ) और (त्र) की जगह (गर्) लिखा गया है (ष) के जगह पर कहीं (ष्य) और कहीं (श) जैसा जिस शब्द में वहुत करके बोला जाता है लिखा गया है (ङ) (ञ) (ण) के जगह पर (न) लिखा है इसी तरह (ऋ) (ॠ) (ऌ) (ॡ) को (रि) (री) (लि) (ली) लिखा है और ऐसे ही वहुत से और भी और छोटों को भी जानना चाहिये इस किताव के देखने पढ़ने वालों से विनती करता हूं कि ऐसी २ लाचारियों पर ख्याल करके इस किताव में जो मुझ से भूल चूक हुई हो उसको मेहरवानी करके सुधार दें जिस में दूसरे दफ़ा के छपने में सही होजाय—

इति

પત્રહિતૈષિની

પહલા કાંડ

પત્ર સિખલાનેવાલી વિદ્યા કા વર્ણન

ઇસ વિદ્યા સે ચિટ્ઠિયોં કા લિખના પઢના જાતા હૈ ચિટ્ઠિયાં (૩) તરહ કી હોતી હૈં એક છોટોં સે બડોં કો જૌર દૂસરે બડે સે છોટોં કો જૌર તીસરે બરાબર વાલોં કો જૌર હમેશાઃ જબ પત્ર લિખના હો તબ યહ વિચાર લેના ચાહિયે કિ જિસે પત્ર લિખના હૈ વહ બડા હૈ યા બરાબર યા છોટા. ચુટાઈ જૌર બડાઈ જૌર બરાબરી દો પ્રકાર કી હોતી હૈં એક નાતેદારી જૌર મિતાઈ મેં દૂસરે જબ કિ નાતેદારી વગૈરઃ નહો પરંતુ મુલાકાત જૌર

જ્ઞાન પહિચાન વા સંસાર કા કુછ કામ
ઉસ સે હો સો નાતેદારી મેં તો છુટાઈ વડાઈ
ભૌર બરાબરી ઉમર પર હોગી ભૌર જ્ઞાન
પહિચાન મેં ઉસ કે દ્રવ્યતિશય ભૌર ધન
ભૌર ગુન પર જૈસે કિ લિખનેવાલા કૈસા
હી વડે દરજે વાલા વા ધની વા વિદ્યાવાન
હો પરંતુ જાવ ભયનેસે વડે નાતેદાર કો
લિખેગા તો ફાયદા વડા ભૌર ઝુઝુઆ કરકે
લિખેગા ભૌર જિસસે નાતેદારી નહીં હૈ
ઉસે જાવ લિખતે હૈં તબ ચાહે વહ ઉમરમેં
છોટા હો પર દરજે વા ધન વા વિદ્યા મેં
લિખનેવાલે સે સિવાઈ હૈ તો ભી ઉસે વડા
હી કરકે લિખેંગે ભૌર ચાહે ઉમરમેં કૈસા
હી વડા હૈ પર દરજે વગૈરહ મેં લિખનેવાલે
સે કમ હૈ તો વડા કરકે લિખના કુછ
ફાયદા ન હોગા—

ચિટ્ઠી લિખને મેં કઈ વાતોં કા વિચાર
રખના ચાહિયે પહલે યહ કિ સારી બાત મેં
કોઈ બેમતલબ બાત નહો દૂસરે યહ કિ
ઐસે સહલ ૨ શબ્દ હોં કિ જિનકો સબ
લોગ સમજેં ચાહે વહ હિંદી સંસ્કૃત

ફારસી અરબી મેંસે જિસ બોલીકે હોં તીસમે
ઇહ કિ વર્ણન બહુત થોડે મેં ઔર ઠીક રહો
કોઈ બાત અપની હદ્દ સે બઢને ન પાવે ચૌથે
ઇહ કિ સંસ્કૃત કી રીતિ પર કઈ પદ એક
મેં મિલને ન પાવે પાંચવે ઇહ કિ બાપ માકો
ઐસી બાતેં ન લિખે કિ બાપ કી બડી નિંદા
હોવે તો મેં દુઃખમાનંદ હોઉંગા કયોંકિ
ઐસી બાતોં સે એક તરહ કી બુરાઈ પાઈ જાતી
હૈ અબ ઇસ બાત કા વિચાર રકખે કિ આદિ
સે અંત તક એક હી તરહ કી લિખાવટ હો
ઐસા ન હો કિ કહીં ઓટા કહીં બડા ઔર
કહીં અપના કહીં બેગાના બનાદેવે સાતવે
ઇહ કિ સરકારી કાગજાત અરબી પઢવાને
મેં કિસી તરહ કી બનાવટ વા સજાવટ વા
કઠિન શબ્દ નહીં કેવલ સાફ ૨ મતલબ
હો હિંદી મેં બહુત પ્રકાર કે આદાબ ઔર
અલંકાર અથવા શિરનામા લિખને કી
રીતેં નહીં હોતીં જૈસે કિ ઉર્દૂ ફારસી મેં હૈં
હિંદી મેં જો બડે કો લિખના હો તો સિદ્ધિ
શ્રી ઔર છોટે ઔર બરાબર વાલે કો
લિખના હો તો સત્રસતિ શ્રી લિખતે હૈં

२ પતિપુત્રકી લોભસે માતાકો

સિદ્ધિ શ્રી ઈસવ શુભોપમા યોગ્ય માતા જી કો શિવદત્ત કા પ્રણામ પહુંચે- આપ કી ચિટ્ઠી પહુંચી ઉસે પઢકર મૈં બહુત ખુશ હુઆ આપ કી સરળી સુભાવિક મૈં બહિન કે ઘર ગયા થા જીજા મેંને કહા થા કિ માતા જીને બહિન કો બુલાયા હૈ લોભ આપ કો બહુત રતરહસે આશીર્વાદ દિયા હૈ પર ઉનહોંને યહ કહા કિ અભી કે જાને મેં મુઝે બડી દિક્કત હોગી જાડે કે દિન આને દો મૈં સાહબ કે સાથ દોનો જાઉંગા તબ લે જાના આગે મૈંને યહ અર્જ કી થી કિ મેરે કપડે બહુત પુરાને હુએ હૈં દો તીન જોડે મેળાદો પરંતુ અભી તક કોઈ કપડા મેરે પાસ નહીં પહુંચા મેરા બડા હરજ હૈ જો દશ બારહ દિન લોભ દેહુઈ તો મેરે શરમ કે બાહર નિકલના બહુત કઠિન હોગા મિ૦ આશાઢ શુક્લ ૩ સંવત્ ૧૯૨૭ તથા જૂન તા૦ ૩ સન્ ૧૮૭૦ ઈ૦ —

૩ પતા વાવા કે નામ

સિદ્ધિયે શ્રી ૬ સર્વોપરી વિરાજમાનવાલા
નામ પરસાદ જીવ કો સ્મરણ વલી કા પરનામ
પહુંચે— કલ નામપુર સે એક લાદલી લાગી
ઉસકે કહને સે જાના ગયા કિ વહાં દો દિન
કા વરાવર પાની વરસા નહી બી બહુત વડી
હૈ લોગ ઈશ્વર કી દયા સે અન્ન બી સસતા
હોને લગા હૈ લોગ અબ તક બહુત વ્યાકુલ
થે કિ કયા હોગા પરમેશ્વર ને અપની દયા
કી અબ પદર્દો કે દેને મેં દેર ન ચાહિયે જો
મરણી હો તો કલ જાકર વાંટ દૂં મેરે પાસ
છપે હુએ પદર્દે પડે હૈં લોગ વેહી લોગ લેને
વાલે હૈં જિનહોંને પરસાલ લિયા—
મિ૦ કાર્તિક વદી ૫ સંવત ૧૯૨૭ તથા
અકટૂબર તા૦ ૫ સન ૧૮૭૦ ઈ૦

૪ પતા નાની કી અોર સે નાના કો

સિદ્ધિ શ્રી ૫ સકલ શુભોપમાયોગ્ય
નાના જી કો અબદુલલહ કી બંદગી પહુંચે
અાપ કહ ગયે થે કિ દૂસરી દફ્અત કી

પુસ્તકકે જ્યાદ દશ દિનમેં હમ મેળા દેંગે પરંતુ
૨ક મહીના હોગયા અભી તક મુઝે પોથિયાં
ન મિલીં પંડિત સાહબ નોણ તકલીફ કરતે હૈં
જોન જિન લડકોં કે પાસ કિતાબેં થીં ઉનહેં
ઉનહોંને ચઢા દિયા મેં અભી તીસરી દફ્તર
મેં પડા હૂં આપ કે પાસ પોથિયાં ઘનીહૈં જોન
ઉહાં મોલ લેને મેં સિવાય નુકસાન કે કુછ
ફાયદા નહીં હૈ અબ સુધિ કરકે મિળવા
દીજિયેગા નહીં તો દફ્તર મેં કિસી લાયક
ન રહૂંગા માતાજી કી જોન મેં પરનામ પહુંચે-
મિ૦ શ્રાવણ શુદી ૪ સંવત ૧૯૨૭ તથા
ઓલાઈ તા૦ ૨૪ સન૧૮૭૦ ઈ૦

૪ પતા નાતી કી જોન સે નાની કો

સિદ્ધિ શ્રી ૪ નાની જી કો રામપરસાદ
કા પરનામ પહુંચે—ઉહાં મેં બહુત અચ્છી
તરહ આનંદ મેં હૂં જોન આપ કે શુભસમાચાર
નાતિ દિન ચાહતા હૂં આપ કા પતા પહુંચા
આપ કી મરજી માતાવિક ૨૦) રુપયે કી
સરકારી હુંડી ભેજતા હૂં રહ માઈ નારાયણ-
દાસ કે નામ કે હુંડી કી પીઠ પર અરપાઈ લિખ-

કા સાકારી પ્રણાનેમેં લે જાવેં વહાં સે પુર્ન તુપે મિલ જાવેંગે કુછ પ્રાર્થ નહિના હોગા જો વહાં પૂછેં કિ કિસને કુંડી મંગાઈ હો મેરા નામ લેવેં જોગ જો પૂછેં કિ કિસ કે નામ હૈ તો અપના નામ બતા દેવેં તીન મહીને પીછે દૂસરી ૨૦૦૬ ગુ૦ કી કુંડી મંગુગા પ્રતિષ્ઠા મા ધ્યિપે મેરા ચિત્ત ઉસી જોગ હૈ-મિ૦માઘ વદી ૧૦ સંવત ૧૯૧૯ તથા ૩ જનવરી સન ૧૮૭૧ ઈ૦

ઈપતાચાચાકે નામ

સિદ્ધિ શ્રી પૂ સર્વોપમા દોગર્ય ચાચા જીવ કો સાહબદીન કા પરનામ પહુંચે જાગે જબ સે જાપ બલનામ યુગ કો ગયે હૈં તબ સે જાપ કા કોઈ પતા નહીં જાપ પિતાજી જોગ માતાજી સબ બહુત બીકુલ હૈં બહુત બાલદ જાપને શુભ સમાચાર સે પરસનન કીજિયે જાપ કહ ગયે થે કિ હમ વહાં પહુંચકર તુમ્હ જસવાવ લેકર આદમી મેજેંગે ઉસકા ભી કુછ હાલ નજાન પડા જોગ નાજા સાહબસે જાપસે ભેટ હુઈ વા નહીં જો હુઈ તો વે કિસ

તનહ સે આપ સે મિલે ચાહિયે કિ કોઈ નકોઈ
દિન વહાં આપ કે નોણગાન કા ઝાલ્હ નિકલ
આવે કયોંકિ અબ અવસેષમેં યહી એક દો
હિંદુસતાની સતકાર્ને હૈં ઔર ઉનહીં લોગોં
કે યહાં હમ લોગોંકા વડા માન હૈ પુસતક વેચને
વાલે લાલા રામદાસ મુઝે મિલે થે આપને
પુસ્તક માંગતે થે મૈં ઠીક ૨ નહીં જાનતા કિ
ઉનકે કિતને પુસ્તક આપ ચાહતે હૈં નહીંતો મૈં
દેદેતા જો આપ લિખ ભેજેં ઉનહેં દેદૂં—

૭ પતા આનણે કી ઔરતસે મામાકો

મિદ્યિ શાની પ્ર સકલ ગુનધામ મામાજી
કો કનિપાશંકર કા પનનામ પહુંચે- આગે
જો છોટી વહિન કે વિવાહ કે મધ્ય આપને
લિખા થા કિ લાલા મૂલ્ર્ર મિલ કે યહાં ગમના
વનગઈ હૈ ઉસસે વહુત ખુશી હુઈ ઔર માતા
જી ને ભી વહુત પસંદ કિયા હૈ કયોંકિ વહુત અચ્છા
પઢા લિખા નિહનજી કમાસુત વન હૈ ઈશ્વર
ઉસકો ચિરંજીવ રક્ખે આપને જો લાલા
સાહબ કી વાતેં લિખીં મુઝે ઉનસે વહુત હી
આશ્ચર્ય હુઆ કિ વે આપસે કિસ વાત

का क़ोल्क़रार करतेहैं कि हम उनकेलड़के को मोल लेतेहैं तो उनने तुपदि उन्हें देवें हम से जो होसकेगा वह अपनी लड़की को देंगे फिर मलमंसी की बात नहीं है भला वेइसी को बहुत नहीं समझते कि उनका धन बस जायगा विवाह करी हुआ मोल बेंच हुआ बड़े पछतावे की बात है कि अभी वे बातें यहां से नहीं मिटीं - मि० चैत्र वदी ७ संवत् १९३७ तथा १ अप्रैल सन १८७० ई०

८ पतिव्रतादर्पणके बेटेकी ओरसे मौसी को

सिद्धि शनी पुत्रिकाकामिनी मौसी को नाम दर्पाल का प्रनाम पहुंचे- आपकी चिट्ठी डाक पर आई हाल मालूम हुआ आपने जो लिखा कि मैंने देखने को आपका बहुत बहुत जी चाहता है सो सच बात है मुझे भी आपके चरन छूने की बड़ी इच्छा है क्योंकि अब पांच बरस बीतते हैं कि जबसे मैं आप से दूर हूं परंतु कभी कहूं न ऐसी कोई तातील होती है कि उस में हाजिर होके आप न छुट्टी मिलती है अबमैं ने सीतापुर को

વહલી કી દતખ્વાસત કી હૈ ચાહિયે કિ મંજૂર હોજાવે તબ મેં જલદી ૨ આપ કે પાસ હોકર જાકર માતાજી ફતહપુરવાદ સે આમીનહીં લોટીં કલ ચિટ્ઠી આઈ થી ઉસ મેં લિખા થા કિ આમી ૨૫ દિન વહાં આનો તકના હોગા ઉસ કે પીછે સબ લોગ વહાં સે ચલેંગે ચાહિયે કિ ૨૦ દિન મેં આજાવેં- મિ૦પોશ શુદી ૨૪ સંવત્ ૧૮૬૩ તથા ૨૫ દિસંબર સન્ ૧૮૬૦ ઈ૦

૬ પત્ર છોટે ભાઈ કી ઓર સે બડે ભાઈ કો

સિદ્ધિ શ્રી ૫ સર્વ શુભોપમા યોગ્ય ભાઈ કરીમ બખ્શ કો રહીમ બખ્શ કા સલામ પહુંચે- આગે કલકતા પર મેંને તાલિબ કા હાલ સુનકર બડા દુઃખ હુઆ કુછ કહ નહીં સકતા કિ કિતની બડી દેવી પડી કહાં આપ ઉસકે વિરાહ કી તકલીફ મેં થે કહાં વહ સબકો છોડ કર આપહી ચલા ગયા ઇસ દુઃખ કા કહાં તક વર્ણન કરૂં કિ રોતે ભી નહીં બનતા બડી વિપત્તિ કી બાત હૈ કિ ઐસા સુપૂત લિખા પઢા લડકા

ચલ વસે જાવ હમારે શોચ કરને જોગ હોનેસે
ક્યા હો સકતા હૈ સબૂરી કે સિવાય કોઈ ઇલાજ નહીં
જાવ જો આપ સબૂરી ન કરેંગે જોગ સબકો
દિલાસા નહીંગે તો વે સબ જોગતેં શિર પીટકર
મર જાવેંગી જોગ કુછ ફાયદે નહોગા ઈશ્વર
ઉસ બેચારે કો વૈકુંઠ વાસ દે જોગ હમ લોગોંકો
સંતોષ દે - મિ૦ માદ૧ પદ શુદી ૫ સંવત ૧૯૧૮
તથા જાગાસત સન ૧૮૭૨ ઈ૦

૨૦ પત્ર વહનોઈકી જોગસે સાલીકો

સલસતિ શ્રી વડી સાલી કો નંદનંદન કા
પિયા પોંચાર પહુંચે બહુત દિનોં કે પીછે તુમહારા
પત્ર આજ આપ કે શુભ સમાચાર જાનને સે
ચિત્ત તરદ્દિલ હુઆ આપસે જાવ પૂછો કિ
આપ ખત ક્યોં નહીં ભેજતી હૈં તો આપ પઢ
જાવાવ દેતી હૈં કિ કોઈ લિખનેવાલા ન થા
અચછા જોઢન આપને નિકાલા હૈ જોગ
જો ઐસી બાત હૈ તો ઐસ મી કિસ કી ચૂક હૈ મૈંને
તો આપસે કઈ બાર કહા થા કિ દો કિતાબેં
નાગરી કી જો આપ મેહનત કરકે એક દો
મહીને મેં પઢલેંગી તો અપને ખત પત્ર લિખને

में किसी से हाथ न छोड़ने पड़ेंगे परंतु आप कहीं मानेंगी देखो मेरी छोटी बहिन ने देखते-ही देखते नागरी का लिखना पढ़ना सीखलिया अब सब घर का हिसाब किताब वही लिखती है और माताजी की ओर से सब को चिट्ठी पत्री लिखा करती है और घर में उस से बड़ा काम निकलता है जब ईश्वर की कृपा से बड़ी होगी तो अपने लड़के वालों को पहले ही से अच्छी २ बातें सिखलावेगी और जो बात करेगी वह ठीक २ और बुद्धिमानी से करेगी अब भी कुछ नहीं गया है जो आप मुस्तैद हों तो आप को एक ही महीने में मतलब भर को आजावे आगे शुभ-मि० अगहन वदी ७ संवत् १९२९ तथा नवंबर सन् १८९९ ई०

११ पत्र सेवक की ओर से मवाली को

सिद्धि श्री पू सकल गुन ग्रामगाजा साहब को गाम सहारिका पत्र नाम पहुंचे-आज कल मेरे घर में प्रारब्ध की ओर से बहुत तंगी है और इसी में लड़के का विवाह होने वाला है और आप के सिवा कोई हितू और

પાલન કરનેવાલા નહીં હૈ કિ ઉસ કો તકલીફ દૂ જો વિવાહ ન હોતા તો ઇતની ઝંઝટ ભી ન થી પરંતુ વિહ ઇલાહાબાદ કા કામ હૈ જો અચ્છી તરહ સે નકરેં તો આપકે નોકર કહલાતે હૈં મૈંને મેરી મથુરા પ્રસાદ સે કઈ બાર કહા કિ સરકાર સે ઘુમ પ્રબંધ માંગો ઇજાફા કરિયા કરેંગે પરંતુ ઉસ કો બડી આળ લગતી હૈ ક્યોંકિ હમેશાઃ સે સરકાર કા નમક ખાતે હૈં અબ થોડી સી બાત કે વાસતે કી આપકો સતાવે પરંતુ લાચાર જાવ કિસી તરહ કી તકલીફ નહોસકી તો મૈંને ઉસકે પૂછે વિન વિહ અરજી આપકે પાસ ભેજી હૈ કિ જો ઐસે સમય મેં સરકાર સે પિછલે હિસાબ કા નિપટાવ હો જાવેગા તો બડી કરિયા હોગી આગે ઘુમ મિ૦કુ૦ ૧૬ સંવત ૧૯૨૭

૧૩. પત્ર તહસીલદાર વાકિસી સરકારી ઓહદેદાર કો

સિદ્ધિ શ્રી પૂ કરિયા સાગર તહસીલદાર સાહબ કો પ્રનામ કે પીછે વિહ અરજ હૈ કિ મૈંને યહાં આને કે લિયે આપકા પત્ર આગિ

પરંતુ મૈં કલ્ કિસી તરહ સે નહીં જા સકતા
ક્યોંકિ સાહબ ડિપુટી કમિશનર બહાદુર કી
કચહરી મેં મેરા મુકદ્દમ: હો રહા હૈ જોર
મૈં જાપ જાકર વકીલી કરતા હૂં હો પરસોં
તક જો પરમેશ્વર ચાહેંગે તો જરૂર હાજિર
હોઊંગા જો કોઈ બહુત હી જરૂરત હોગી મેહ
બાની કરકે કુકુમ મેળ દીજિએ ઉસી રક્ષા
જાપ કી સરણી મોતાવિક કામ હોજાયેગા
વહાં કે હાજિર હોને મેં મુજે કિસી તરહ કા
ઉજર નહીં પર વકીલી સે લાચાર હૂં જોર
પહિલે જો જાપને જસપતાલ કે ચંદેકે વાસ્તે
મેં લિખા થા સો મુજે મંજૂર હૈ જો જાપ લિખેં
ઉસપર મૈં જપને દસતખત કરકે મેળ દૂં
૨૭) ૧૦ માહવારી તક મુજે બહુત નહીં હોગા
ક્યોંકિ ઇસમેં પુરી બહુત માલી હૈ ઐસે ૨
દશ પુરી બહુત સે કામોં મેં ખરચ કુછ્યા
કરતે હૈં જાગે શુભ મિ૦ ફા૦ વદી ૧૧ સંવત
૧૮૭૬ તથા ફરવરી સન્ ૧૮૭૦ ઈ૦

બીસવા કોડ

દુસમેં વડોં કી જોરસે છોટોંકો પતા હૈ
પ્રથમ પત્ર પિતાકી જોરસે પુત્રકો

સ્વસ્તિ શ્રી ચિરંજીવિ પુત્ર નામદત્ત
કો શિવ પ્રસાદ કા આશીર્વાદ પહુંચે—
આજ બહુત દિનોંસે તુમ્હારા પત્ર નહીં આયા
જાન નહીં પડતા કિ તુમ કહાં કરતે હો કુછ
પઢતે લિખતે હો વા નૌકરી કરતે હો હમને
વહાં તુમકો ઇસલિયે ભેજા હૈ કિ જલ્દીસે
કુછ વિદ્યા પઢકે અપને ગોત્ર આકર ઘરકી
જમીદારી વગૈરહ કો દેખો પરંતુ માલૂમ નહીં
હોતા કિ તુમ કહાં સમ્હલે બૈઠે હો વહાં તુમ્હેં
પાંચ વરશ હો ગયે જોર અબ તક ન જાના
ગયા કિ તુમ ને કહિ કિસી અપની બાત તો કિ
હૈ કિ લિખના પઢના ઇસ વાસ્તે નહીં હૈ કિ
તુમ અપને ઘર કા કામ છોડ લોગોંકે માથે
છોડ કર આપદેશ રુપયે કી નૌકરી કે પીછે
સર્વદેશ કી ધૂનિ આનો જો ઇસી ધ્યાન મેં તુઈ
વગૈરહ કે ઉપરાંત ને મેં કોઈ તદ્બીર નિકાલી

जावे तो कितना बड़ा मुनाफा है देखो अंग्रेजी
कानीगरों को हुई की बड़ी चाहना है और
जितनी हुई हिंदुस्तान में उनहे मिलेगा
कम है के लोग बनावट पढ़ के हाकिमों से
कहा करते हैं कि कोई ऐसी विद्या सिखाओ
कि पढ़ा मे बहुत हुई मिला करे आगे शुभ
मिती चैत्र शुदी ६ संवत् १९६७ तथा ता० ८
मार्च सन् १८७० ई०

२ पत्र शुद्धमती की ओर से दामोदर को

सुमति शती चिरंजीव दामदत्त को जिव
दत्त का आशीर्वाद पहुंचे बहुत दिनों से
तुम्हारी कोई पत्री नहीं आई उस तरफ
का हाल कुछ जान नहीं पड़ता यातो दिन
चित्त ऐसी ओर लगा रहता है भला कभी
कभी चिट्ठी तो लिखा करो क्योंकि पत्री
से आधी मुलाकात होती है आदमी कैसे
ही शोच और काम में हो पर जैसे ही किसी
मित्र वा भाई बंधु की पत्री आती है तो
सब शोच दूर हो जाते हैं और मन खुश
हो जाता है तुम ने पहले लिखा था कि मैं

8800

મદ્રાસ કે પહુંચી દફ્તર કી સબ કિતાબેં
પઢ ચુકા હૂં ઔર મન મેં હૈ કિ નાગમલ્લ-
સ્કૂલ મેં અગર હોણાકે મેરી ઔર હમારી
સલાહ હો તો તુમહારે વાસ્તે બહુત
અચ્છા હોગા કિ તુમ આગાર કે ડાકટરી
કે મદ્રાસ મેં અગર હોણા હો તીન વરસ
તક વહાં ડાકટરી સીખની હોગી ઔર ઉસ
તક દો રુપે કા મહીના ભી મિલેગા ઉસકે
સિવાય વહાં તુમહારી બડી સાલી ભી હૈ સબ
તરહ કા સુભીતા તુમ કો હોગા ઔરતોંકી નૌકરી
બહુત અચ્છી હૈ વૈદ્યોં કા ગોણાગાર બડી
ઉણાણા કા હોતા હૈ સરકાર સે અલગ તલબ
મિલતી હૈ ઔર જિસ રોગી કો દેખનેવાલા
ઉસ મેં અલગ ફીસ લેને કા દસ્તુર પાતા હૈ
સિર્ફ તીન વરસ કી મિહનત હૈ ઔર તુમકો
બહુત ફાયદા હોવેગા-શુભ મિ૦ માઘ વદી ૫
સંવત ૧૯૨૭ તથા જનવરી સન ૧૮૭૦ ઈ૦

ઉપરા વાપકી ઔરસે બેટી કો

સવસતિ શ્રી ચિરંજીવિની બેટી રામ-
દુલારી કો અંકી પરમાદ કા આશીર્વાદ

પહુંચે વેદી તુમહારી ચિટ્ઠી પંહુચી વડી ખુશી
હુઈ ઔર બહુત ખુશી તો ઇસસે હુઈ કિ વહ
તુમહારી લિખી હુઈ થી તુમ અપની અમ્મા
સે પહિલે કે શુભ સમાચાર કહદેના મૈં કહ
ચુકા થા કિ કાનહપુરસે અપની મંકુચ
મેળૂંગા પર વહાં રહને કા મેરા સંયોગ નહીં
પડા ઇસ સબબ સે ચિટ્ઠી ન મેળસકા અબ
પહિલે શની કાશી જી મેં ૮ દિન ઠહરૂંગા ઔર
તુમકો પતની મેળની હો તો રામજી મલ્લ કી
કોઠી નવે ચોક કે પતે સે મેળના આઠ દિન
કે પીછે મૈં કલકત્તે કો જાઉંગા ઔર માલ
મેં લાયા થા ઉસમેં તિહાઈ બિકચુકા હૈ—
ઔર અચછા નફ્ફા હુઆ હૈ ઔર ઔર
ક્યા હૈ ચાહિયે કિ કલ તક પૂરા બિકજાવે
ઔર મહાજન અપને રુપયોં કા તકાજા કરતા
હો તો તુમ ૫૦૦) રુ૦ વાલા નોટ કિસી કે પાસ
ગિરવી રખવા દેના ઔર ઉસકો વેવાક કર
દેના નહીં તો પંદરહ બીસ દિન મેં મૈં આપ
પાસ મેળૂંગા તુમ અપને પઢને લિખને
ઔર સીને પુરોને રોજગારમેં ગાફિલ નરહના
વિદ્યા ઔર ગુન બડી ચીજ હૈ થોડા બહુત

હિસાબ મી સીખ લો તો મેની બડી ખુશી હો—
મિ૦ વૈશાખ સુદી ૬ સંવત ૧૯૮૨ તથા આષાઢ
સન ૧૮૯૯ ઈ૦

૪ પત્ર વેટી કી બેટી કે નામ

સર્વમણિ શાંતી નતની પાર્વતી કો શિવ
દયાલ કા આશીર્વાદ પહુંચે બહુત દિનોંમે
તુમહારી ચિટ્ઠી નહીં આઈ કલ એક જનકી
જબાની સુના કિ તુમ બીમાર હો ઇસ બાત કે
સુનને સે મુઝે બડી ઉદાસી હુઈ અબ તુમકો
ચાહિયે કિ જલદ અપને જીવ કા સબ હાલ
લિખ મેજો માલૂમ નહીં કિ કિસ કી દવાઈ
કરતી હો અચ્છા ચાહે જિસ કી દવાઈ હો
પર પરહેજ બહુત પરહેજ સે રહના ખટ્ટે
મીઠે કા વિચાર કરના જહાં તક હો સકે મૂખ
સે સિરાંગ કમી ન ખાના જો તુમહારે વૈદ્યકી
સલાહ હો તો જગહ બદલ ડાલો ઇસસે બી
બડા ફાયદા હોતા હૈ ઇન દોઈ કા પાની બહુત
અચ્છા નીરોગ હૈ અોર વહાં તુમહારી મોસી
બી રહતી હૈ જો સબ કી મણી હોવે તુમ વહાં
ચલી જાઓ અોર જબ તક તુમહારા જી

ल्यच्छा नहोणावे तब तक चौथे दिन एक चिट्ठी भेजती रहो। लागे शु० मि० लाशाह वदी २ संवत् १९२७ तथा जून सन् १८७०ई०

पू० पत्र मालिक की लोगसे नौकरको

सरसति शनी रामदीन कहार को मालूम हो कि इस महीने की २४ तारीख को तीसरे पहर तक हमसब लोट आवेंगे तुम दो दिन पहले सब मकान हो वहां रखना कोठी की कुंजी लालाठाकुर प्रसाद लदालाल के नाणिर के पास में नं रखदी है तुम उनके पास जाकर यह चिट्ठी दिखाकर ले लेना। लोग कोठी से सब असबाब निकालकर जो जहां का हो वहां धर देना कि जिस में मकान सरीसा लोग हम मुसाफिर से न समझ पड़े रामदास वगैरहमन को एक दिन पहले कहला देना कि सब के लिये खाने को बना रक्खे सब मीतर वाहर के पू० लादमी होंगे लिफाफा के भीतर एक चिट्ठी विशाखी के नौता की है वह ललिता बाई को देदेना लोग समझा देना कि यह तारीख का नौता

સબ જગહ કહ જાવે જોગસેવમે હાથ જોડ
જાવે કિ જાતૂ ૨ જાવેં પહુંચતે હી દો તીન
સવારિયાં વિદા હોંગી ઇસલિયે ૧૨ કહારોં
કા વંદોબસ્ત કરાવ્યના ઘોડોં કે સામનેધામ
જોગ હાથિયોં કે સામતે ચાના સરોગઃ સબ
વંદોબસ્ત કરાવ્યના કિઉસ વક્ત દિક્કત ન હો-
લિખી રામ સહાય મિતિ શનીવાર શુદી ૨ સંવત
૧૯૨૭ તથા જુલાઈ સન ૧૮૭૦ ઈ૦

ચૌથા કોડ

છોટોં જોગ બડોં કે સવાલજોગ જાવાવા
સવાલ ૨ પત્ર વેદાકી જોગસેવાય કો

સિદ્ધિયે શ્રી(ઈ) સર્વોપમિ વિરાજમાન
પિતા જી કો રામદીનકા પ્રણામ પહુંચે-
જાવે બહુત દિનોંસે આપ કી કોઈ ચિટ્ઠી
નહીં આઈ ચલને કે વક્ત આપને કહા થા
કિ અઠવાડે ૨ પીછે તુજે ચિટ્ઠી લિખા કરૂંગા
પર નજાના કિ કિસ કારન સે અભી તક
કોઈ ચિટ્ઠી નહીં આઈ ચાહતા હૂં કિ કોઈ
ચૂક મેરી જોગ સે હુઈ હો તો ઉસે માફ કીજિયે
આપ કે કહને સે મૈંને વૈશાખ શુદી ૨ સે કુછ

સંસ્કૃત પઢને કા લગ્ગા લગાયા હૈ ઔસી હિતોપદેશ પઢતા હૂં મુઝ કો મનોસાહૈકિ જો ઇસી તરહ સાલ ભર પઢતા રહા તો નાગરી વહુત દુરુસ્ત વો ઠીક હો જાયેગી અપને તન મન સે મેહનત કરતા હૂં આગે જો કુછ ઉસ કા ફલ હો વહી મુખ્ય બાત હૈ - શિવદત્ત અપના નામ -

૩૦ જાનકાપકી ઔલાદ સેવકકો

સરસતિ શરણ ચિરંજીવિ લાલા રામદીન કો શિવદીન કા આશીર્વાદ પહુંચે આગે મેં ઈશ્વર કી દયા સે અચ્છી તરહ હૂં તુમહારી અચ્છી મલાઈ રાતદિન પરમેશ્વર સે ચાહતા હૂં તુમહારી ચિટ્ઠી પહુંચી વડી ખુશી હુઈ તુમને જો મેરે ચિટ્ઠી ન પહુંચને કા ગિલા લિખા થા સો ઠીક હૈ સચ હૈ જૈસા તુમ લિખતે હો મૈંને વાદા કિયા થા કિ આઠવેં દશમેં દિન મેરી એક ચિટ્ઠી પહુંચતી રહેગી પર કભી લિખી ઇન દિનોં મેં હાકિમોં કે સાથ વગાવત હોને મેં રહના હુઆ ઇસ સે વતન મેં જાને મેં ઢીલ હુઈ ઔર સવતરહ અચ્છી

भलाई है कुछ घबड़ाने की बात नहीं हमारे
कहने से तुम्हारे संसकृत पढ़ने का हाल
जाना गया तुम ने बहुत अच्छा किया हितो-
पदेश पढ़ने से बोली दुरुस्त होने के सिवा
लोग बहुत से फ़रिहे हैं कि उसकी बातें बहुत
कर के सिखाया करी हैं जो उन को याद किये
रहे तो बड़ा भला मानुश बन जाय जो तुम
मेहनत करते हो तो ईशवर चाहेगा तो ज़रूर
मेहनत का फ़ल पाओगे बिन मेहनत विद्या
नहीं मिल सकती आगे शुभमि० कार्तिक
शुदी ५ संवत १९२७ तथा सितंबर सन १८७०ई०

सवाल २ यतन बेटे की लोग से मा को

सिद्धि शनी (दे) माताजी को चरन सेवक
रामदीन का परनाम पहुंचे मैं आप से विदा
होकर नौकरी के खोज में काशी जी में
पहुंचा एक लठवाने के पीछे कृशनदत्त
वगैरह महाजनों की दूकान में २५) रु०
माहवारी पर कारिंदगी के काम में नौकर
हुआ अभी एक ही महीने की तनख़्वाह
मिली है उस में ७) रु० खरच हो चुके हैं बाकी

ઇ રુ૦ ઘરકે વાસતે રકખ્યેહૈ ભગવાન ચાહેંગે તો દો તીન મહીને મેં રુ૦ ૧૦૦ક કી કુંડી મેળૂંગા ઇસ શહર મેં વેશમી કપડે બનતે હૈ ઓર સસતે વિકતે હૈં મેરા મન હૈ કિ મતલબ કે મુવાફિક જો આપ હુકુમ દેંગે સો મોલ લેકર મેળવાદૂં ઇસકે સિવાય મેરે એક મિત્ર યહાં રહતે હૈં વે વેશમી કપડોં કી દુકાન કરતે હૈં વે મુઝે ઉધાર ભી દેવેંગે ઓર મોલ મેં ભી કમી કરેંગે આપકા હુકુમ ચાહતા હૂં ઇતિ: કર્યા લિખ્યૂં આગે શુ૦ મિ૦ માહો સુદી ૩ સંવત ૧૯૧૨ તથા આગસ્ત સન ૧૮૭૦ ઈ૦

જાવાવ માતા કી ઓર સે પુત્રકો

સવસતિ શ્રી ચિરંજીવિ પુત્ર નામ દીન કો મેરા વહુત તરહસે આશીરવાદ પહુંચે બેટા તુમહારી ચિટ્ઠી બડી ઓસેર મેં આઈ આંખ્યેં ધુલગઈ ઓર છાતી ઠાડ્ડાની તુમ જીતે રહો તુમહારી મોકરી સુનકર વહુત મન આનંદ હુઆ ઓર જીવ ઠિકાને હુઆ તુમને જો લિખ્યા કિ તીન ચાર મહીને મેં રુ૦ ૧૦૦ કી કુંડી મેળૂંગા સો મેરે બેટા તુમ જીતે

કહોગે તો બહુતસી કુંડિયાં મેઝોગે ઔર મૈં
ખ્યાલ કરૂંગી તુમસે મુઝે સવલ્લાસ્તા હૈ કિ
તુમહારી મુઝુતી હૈ કિ તુમકો અપને ધનકી
ઝાની ફિકર હૈ મૈં યહ કભી કબ સમઝતી હૂં
કિ એકતુમ ઝૂઠે તુમનોકભી ધન નિકલેગા ઔર
ચાર પૈસે કમાલ્યો મેરી ઔર સે તુમ બેફિકર
રહો મૈં યહાં અપને દેશમેં હૂં જો કુછ ખ્યાલ
કા કામ લગેગા સો સબ તરહકા કરૂંગી તુમ
વહાં પર દેશમેં કિસી તરહ કી દિલકલ ન
કરના દો પૈસે અપને પાસ બનાયે રખના
કપડે કે બાબત જો તુમને લિખા થા સો મૈંને
મેને ઉસકા હાલ યહ હૈ કિ જો ઝરૂરત પૂછો
તો કિસ ચીઝ કા કામ નહીં હૈ પર હાથમેંભી
તો કુછ હોના ચાહિયે કોઈ સંત નહીં દેવેગા જો
કપડે વાલા તુમહારા વાકિફકારી હૈ ઔર તુમ
ઉસસે ફાયદા કી આશા રખતે હો તો તુમ
ભી તો ઉસકે મિતલ હો ઔર ઉસેભી તો તુમ
સે અપને નફ્અ કી આસ હૈ જો ઉઠાય
દેવેગા તો અપના નફ્અ રખકર દેવેગા
યહ તુમહારી ભૂલ હૈ કિ વહ તુમકો સસતા
દેવેગા અચ્છા અભી યહ બાતોંકિ અભી

દેખલિયા બાકિયા આગે આશિશ કે સિવાય
કયા લિખૂં શુભ મિ૦ કુઆર વદી ૩ સંવત્
૧૯૨૭ તથા સિતંબર સન્ ૧૮૭૦ ઈ૦

સવાલ ૩ પોતે કી ઓર સે દાદે કો

સિદ્ધિ શ્રી (૫) સર્વોપમિ વિરાજમાન
દાદા બીર કો રામદત્ત કા પ્રણામ પહુંચે—
આગે ૧૪ તારીખ કા લિખા હુઆ પત્ર કલ
તીસરે પહર ડાકપર મેરે પાસ પહુંચા લિખા
હુઆ હાલ જાના આપને જો છોટી બહિન
કે વિવાહ કી બાબત લિખા હૈ કિ ઉસકે દેન
સે મી બલદ છુટટી પાના વકત જરૂર હૈ ઔર
પહ કિ આપ કા વિચાર હૈ કિ કહીં સે ઉધાર
લેકર ફાગુન હી તક ઉસે કિસી નકિસી તરહ
અપની ઔર પુરખોં કી આબરૂ કે લાયક
અપને ઠિકાને લગાદૂં સચ ૨ તો પિહ હૈ કિ
જો આપ કે વિચાર મેં હોગા વહી ઠીક હૈ ઔર
મૈં ઉસ મેં કુછ કહને કે લાયક નહીં પર આપ
અકેલે ઉસકા હાલ હી નહીં લિખતે મુહ સે
સલાહ મી પૂછતે હૈં ઇસવાસતે લિખતા હૂં
મેરી થોડી સમહ મેં અભી ઉસ કી ઉમર કમ

હે અભી પાંચ હી વરશ કી હોવેગી ઉસ કા
વિવાહ કરના ઇતની જલદી વહુત વેસલાહ
હે અભી વહુત સે સંદેહ ઔર ડર હૈં કિ
ફરીદા જો અપને ઊપર અપનાય લીજિયે
ઇસ કે સિવાયિ અભી ઇતના સુવીતા નહીં કિ
ઔર કામ નકિયા પહી સહી ફિર ક્રમલેકર
સેકડોં રુપયે વગૈરા મેં દેકર ઐસે વેજરૂરી કામ
કીજિયે તો કોઈ અચ્છી વાત નહોગી અભી
પાંચ છઃ હજાર રુપયે લેકર ઠાકુરોં કી તરહ
ધર ધૂંકર તમાશા દેખા ગયા તો પીછે કો ઇસકા
ફલ કિયા હોગા ઔર કહાંસે આવેગા ઔર કિસ
તરહસે વચાવ હોગા આગે જો કુકુમ હોગા
ઉસમેં ઉજર નહોગા આગે શુભ મિતિ પોશવદી
૧ સંવત ૧૯૧૨ તથા દિસંવત સન ૧૮૬૬ ઈ૦

જવાબ દાદા કી ઔરસે પોતે કો

સ્વસ્તિ શ્રી ચિરંજીવિ નામદત્ત કો
શિવદત્ત કા આશીર્વાદ પહુંચે તુમહારી
ચિટ્ઠી આઈ તુમહારી બુદ્ધિમાનીસે વડા
આનંદ ઔર ભરોસા હુઆ મુઝે તુમહારી
સલાહ વિના તરતી મત કામ કરના નહીં હૈ

ઈશ્વર ને તુમ કો સબ તરહ કી બુદ્ધિ દી હૈ
ઔર તુમહારી હર એક બાત બડી બુદ્ધિ ઔર
સમઝ કી હોતી હૈ તુમહારે પત્ર કે જાને પર
મૈંને ભી જો વિચાર કિયા તો તુમહારી સલાહ
વક્ત અચ્છી પાઈ સચમચ પાંચ છઃ વરસ
કી લડકી કા વિવાહ કરના બેમતલબ હૈ ઔર
સબ તરહ સે ઇસમેં ડર હૈ ઇસકે સિવાય ધર્મ
શાસ્ત્ર કી પોથી મેં ભી દશ બરસ તક કા
વચાવ હૈ કિસી તરહ કી કોઈ જલદી નહીં
તબ તક જો પરમેશ્વર કી દયા હોજાવે ઔર
તુમ કિસી કંચી નોકરી પર હોજાઓ ઔર
ઉસ કી બરકત સે અચ્છી તરહ ઉસ કે વિવાહ
કરને કી સામર્થ્ય હોજાવે ઇસ વક્ત કુછ
લેકર વિવાહ કરના અપને ઊપર એક અપવાદ
મોલ લેના હૈ અબ મૈં ઐસી બાતોં કા મનકમી
ન કરૂંગા શુભમિતિ માઘ વદી ૨ સંવત ૧૯૨૬
તથા જનવરી સન ૧૮૭૦ ઈ૦

સ૦ ૪ પત્ર માનજીકી ઔરતસે માસા કો

સિદ્ધિ શ્રી મનોપમા દિગ્ગિ મામી જી
શ્રી ૧૦૮ હેમવેગ કો અસંખ્ય અલ્લી કા

સલામ પહુંચે આગે એક મહીનેસે માતાજીકો
બુખાર આતાહૈ પહલે પહલ ઠંડાઈ વગૈરહ પિલાઈ
ગઈ પરંતુ સેકડો વીરાગ નકુલા અવડાકટા
સાહબ કે વતલાનેસે અંગરેજી કુનેન સવેને
સંબંધી કો દી જાતી હૈ ઈશ્વર કી કરિપાસે
કિસી તરહ કા ફરક જાન પડતા હૈ મગર સાહૈ
કિ જલદ અચ્છી તરહ આરામ હોજાવે-
આપ સુચિત રહેં માજી આપ કો બહુત યાદ
કિયા કરતી હૈં આપકે પાસ કોઈ સવારી મેજને
કો મુહસે આજ કહા હૈ સો મૈં ચચા સાહબકા
થોડા બુદા બખશ સાઈસ કે સાથ મેજકર ચાહતા
હૂં કિ ફાતૂન આઈગા ઔર છોટે ભાઈ નસીરુદ્દ-
ઈન કો ભી ફાતૂન સાથ લાઈગા જિસમેં આપ
કે દરશન ઔર ઉનકી ભેંટ દોનોં હોં આગે
શુભ મિ૦ વૈશાખ શુદી ૧૨ સંવત ૧૯૨૭ તથા
અપ્રેલ સન ૧૮૭૦ ઈ૦

ઝાવાબ પત્ર મામા કી ઔરસે માનજે કો

સલામતિ શાદી ચિરંજીવિ સૈયદ અસગર
અલી કો હસનબેગ કી આશીસ પહુંચે —
આગે તુમહારી ચિટ્ઠી આઈ તુમહારી માકા

હાલ સુન કર બી કો વડી વીકુલી હુઈ હમ
કો વડા આશ્ચર્ય હૈ કિ ન તુમ ને આજ તક
તુમહારે પિતા ને બીમારી કા હાલ આજ તક
મુજ કો લિખ્યા આજ અબ લિખતે હો કિ એક
મહીને સે બીમાર હૈં વાહ રે લોગો આપકી સમજ
ભલા વડી વાત હુઈ કિ અબ પહલે સે કુછ
આરામ જાન પડતા હૈ મગર જાન ચાહેગો તો જલદ
નીગ દૂર હોગા ફિર દવા ઇસ બીમારી કે લિયે વહુત
અચ્છી હૈ તુમ ને જો મેરે આને કે મધ્યે લિખા
થા સો મૈંને મેરે તુમહારે લિખને કા કુછ
કામ ન થા મૈં આપ હી તુમહારી ચિઠ્ઠી કે
પહુંચતે હી વહાં આતા પરંતુ કલ્ હૂં સુનને
મેં આતા હૈ કિ સાહબ ડિપુટી કમિશનર
બહાદુર કલ નમક કી કોઠી દેખને આવેંગે
આજ કુછ આશ્ચર્ય નહીં કિ હમેશાં
કી તરહ અસ્પતાલ મેં ભી આજાવેં ઇસ
વાસતે કલ તક આને મેં લાચાર હૂં પરંતુ પરશો
અપને ઘર મુજ ઝરૂર દેખના આજ મૈંને
નસીરુદ્દીન કો ઘોડે પર ચઢા કર પઠાતા હૂં
ઇસ ગોરહાણિની સે તો મદદ સે મેં ઉસકા બડા
હરજ હોગા આજ લડકે આગે હોજાવેંગે

पन लाचार तुमहोने बुलाने से नहीं आना कभी
हूं हो एक दिन में उसे जल्दी लोटा देना नहीं
तो मुहनसिस साहब मुहसे गिल्ला करेंगे
लोग उसका हरजा लगेगा शुभमिति
जेष्ठ सुदी ३ संवत् १८२७ तथा मई सन
१८७० ई०

सम्पू पत्र अतीणे की लोगसे अर्जी को

सिद्धि श्री सर्व शुभोपमा विराज
श्री ख्यचाणी को श्री दगा का पत्र नाम
पहुंचे लागे ईश्वर की कृपा से यहां
सकुशल अच्छी मलाई है आप की
अच्छी मलाई चाहिये आप की चिट्ठी
आई उससे खुश हुआ शंकर सुनार की
बेकारी लोग तंगी का हाल सुनकर मन में
बड़ा रंज हुआ अपने आगों नोकरी का
हरवाला ऐसा बंद हो गया है कि जहां देखो
बेरोजगारी है कहीं नोकरी का नाम नहीं
है उसपर बनावी यह है कि गोरा २ सब
तरह के लोग पढ़लिख कर तैयार होते
जाते हैं लोग सब की यही चाहना रहती है

કિ કહીં મુહતાજી યોગ્ય કી નોકરી કરૂં
પિર કિસી કો હોસિલા નહીં હોગા કિ કોઈ
કામ ખડા કરૂં પા કુછ માલ લેકર ઉસ કો
નફરત કી જગહ બેચૂં પા અપને કાર્ય કો અપની
બુદ્ધિ ઔર જાનોં ગોઈ સે ચલકારૂં ઔર
ઇણાનો તદબીરેં જીવિકા કી હૈં ઉન મેંસે કિસી
કો અખતિયાર નહીં જિસકો દેખો નોકરી ઢૂંઢતા
હૈ અંગરેજ લોગોં કો દેખો કિ અચ્છે ઘરોં
કે બડે ધની હોં પરંતુ જિસ કામ મેં ફરક
દેખોગે ઉસ કો કરેંગે ઇનદિનોં ઐસા સંગ્રામ હૈ
કિ મેરી કચહરી મેં ભી કોઈ જગહ ખાલી નહીં
હૈ કિ ઉસ પર ઉનહેં બુલાઊં એક મેરે મેહરબાન
સાહબ ગોંડે કે જિલે મેં મુહતમિમ બંદોબસ્ત
કુલ હૈં જો આપ કહેં તો મૈં ઉન કે પાસ ઉસકે
વાસ્તે અરજી મેરી આશ્ચર્ય નહીં કિ
વે સાહબ દયા કરકે ઉસકે નોકરી કી કોઈ
જગહ નિકાલ દેવેં જૈસા આપ લિખેંગે વૈસા
કિયા જાવેગા આગે શુભ મિતિ કાર્તિક વદી
૧૪ સંવત ૧૯૨૭ તથા અંગ્રેજી સન્
૧૮૭૦ ઈ૦

બાલાવબોધકી જોગસે મતીજીકો

સલ્લસીલ શ્રી ચિરંજીવિ શ્રી દત્ત કો
રામ પ્રસાદ કા આશીર્વાદ પહુંચે તુમ્હારી
પત્રી આઈ ખુશખબર તુમ્હારી દિન૨ બઢતી
કરે જોગ જીતા રક્ખે સચમુચ દુસરતરકા
કારણ આયા હૈ કિ જહાં દેખો નોકરી કા
ચોચા હૈ જોગ મૈંને તુમ કો ઐસે હી મેં લિખા
કિ અબ ઉસકે લિયે ઢૂંઢતે૨ બનાવિ બકરાવિ
જોગ કોઈ સૂરત ન નિકલી પડોસી કા વડા
હક હોતા હૈ હમ સે ન કહે તો કિસ સે જાકર
કહે ગોકે જાને મેં ઉસકો કિસી તરહ કાહીલા
ન હોગા આપ કુછ ખાલ્દેઉલ સાહબ કો
લિખેં અબ વે બુલાવેંગે ઉસી દમ આવેગા ઘડી
મન કી દેર ન હોગી તુમ અબ ઉસકા કહહાલ
ન જાનો જો દશા વાશા પહલે થા વલ્કિ ઉસે
પહલે કુતની ફાલૂત ન થી માતા પિતા કાબેન
સેંત હાથ આગિ થા જોગ પિહી સબ કુછ્યા
કિ તુમ ને દો તીન વાર ઇસ મેં સિફારિશ કી
પર ઉસકી બેપરવાહી સે કોઈ કામ દેખને મેં
ન આગિ તો ભલા અબ ભી કુછ ફાયદા નહીં

ઉસ કા પિંડ વુઢાપા તુમ્હારે હી સવવ સે બીતે હૈ શાવ્ર તુમ કો બીતા રક્ખે બાગો શુભ મિ૦ કાર્તિક શુદી ૮ સંવત્ ૧૯૬૭ તથા અક્ટૂબર સાલ્ ૧૮૭૦ ઈ૦

સન્દેશ્ પત્ર કિસી યોગી કી ઓર સે વૈદ કો

સિદ્ધિ શ્રી સર્વોપમા યોગ્ય હકીમ સાહબ શ્રી ૫ ગંગાદીન કો શિવરામ કી વંદગી — ઓર સીતારામ પંહુચે બાગો સાચાર અપની ગરજ અરજ કરતા હૂં કિ દો મહીને સે મેરે પેટ મેં કુછ વિકાર રહતા હૈ જો ખાતા હૂં નહીં પચતા પહલે સે કુછ ખુરાક કમ ભી કરદી હૈ પરવરિશ ભી નહીં પચતી ઉસકે સિવાય કભી કભી ખૂંડ ભી પિરાતા હૈ પહિલે ભી પિરાતા થા પર હકીમ મુહમ્મદ સૈયદ ખાં સાહબ કી દવાઈ સે આરામ હો ગયા થા ફિર અબ બીસ દિન સે બીમાર હૂં મેરી નૌકરી કા હાલ આપ અચ્છી તરહ જાનતે હૈં કિ જિસ તરહ કી હૈ ઉસમેં એક દિન સુબીતે સે એક જગહ મુકામ નહીં રહતા આજ યહાં ઓર કલ વહાં ઉસ પર સિવાય ઘોડે કે ઓર કિસી સવારી મેં નિબાહ ભી નહીં ફિર ઉસ પર રાસ્તે કી તકલીફેં ઓર

ध्याने पीने में भी खून कुछून हो जाती है वात
यह है कि हमेशः रोगी बना रहता हूं जब तक
आप मेहरबानी करके कोई दवा रोगको
न देवेंगे तब तक रोग की बीमारी से छुटती न
पावेगा इस से चाहता हूं कि आप बड़ी दया
करके जैसा कहें वैसा करूं आपका बड़ा पुण्य
होगा सं० चैत्र शु० १२ संवत् १९२७ तथा
भाद्र सन् १८७० ई०

आशाके वेदी की ओरसे रोगीको

सिद्धिशानी मुंशी माधवशरीसिंह नाम को
मालीन की जो सीता नाम पहुंचे आप की
चिट्ठी आनन न पहुंचे के वाचन आई भला
बड़ी बात है कि अपनी मुझ पर तो मेरी सुधि
आई चाहे आप सुधि करें या न करें हमारा
आपको अलही आराम करने बिना नाड़ी देखे
आपकी दवाई मैं कभी नहीं करसकता बीमारी
बहुत दिन की हो गई है और एक एकी बिना
देखे भाले दवा लिखदेना सलाह नहीं है
आगे के पांचवें दिन मेरा मुकद्दमः कचहरी
में पेश होने वाला है इस सबब से मेरा यहां

જાના ઝરૂર હોયા જો જાપ ઘર પર રહેં જોર
થોડી સી મેહનત કરકે હકીમસાહબ વગૈરા
સાહબ કે મકાન પર જાકર કોવહુત જલદી
નફહ બીમારી ખુલ જાવેગી જોર જાપ કે
સામને દવા લિખદૂંગા જાપ ઘબરાઇયે નહીં
ઝરૂર આઇયે તો બીમારી કા નામ નહેગા
પર થોડે દિનોં કે લિયે પાની જાપકો છોડદી
લેની હોગી વા કોઈ જાનાસ કીસવાનીપાનકી
ખ્યની હોગી મિ૦ દે૦ વ૦ ૨ સંવત૧૯૬૭
તથા માહ જાયેલ સન્ ૧૮૭૦ ઈ૦

મ૦૭ પત્રદિશિની કી જોરસે મુઝકો

સિદ્ધિ શ્રી સત્યોપમિ દિવાણ માન
શ્રીદેવીજી સાહબ કો મહાવીલાલકી
દેહવત પહુંચે જાપ જાનતે હોંગે કિ બહુત
દિનોં સે મેરા ઇરાદા થા કિ દુખી રાનીઓં કે
લિયે શહરમેં એક જસ્પતાલ બનવાઉં
પર હર એક કામ જાપને કુદરત પર હોતાહૈ
ઇસ વાસતે કોઈ સૂરત જાવતક દેખન પડી
જબ દેશાટન કી મરજી સે જાન પડતાહૈ કિ
ઉસકા વક્ત જાગયા સો મેરે મન મેં હૈ કિ

પાસોં સવેરે ઝઃ વજે નેરી ઘોડી ગાડેગી ઉસ
વક્તા આપ કે હોને મે વડી વક્તા હૈ આપ્ય
ણુવ કીજી કિ કોઈ અચ્છી દાન નિકલ્યાંગે
ઇસી મે આપ મેહનતાની કરકે ૨ ઘડીકેવાસો
તકલીફ ઉઠાકર ણાવૂ આગુદેગા પુનર્પી કો
કામહૈ આગે શુ૦ સિ૦ માઘ શુદી ૨ સંવત્ ૧૮૭૭
તથા માહ જાનવરી સન્ ૧૮૭૧ ઈ૦

જાવાબ મુજૂકી આપસે ચેલે કો

સલસતિ શ્રી ચિરંજીવિ મહાજી લાલ કો
રામપરસાદ કી આશીસ પહુંચે તુમહારી
ચિટ્ઠી મેરે વુલાને કેલિ૧ આઈ તુમહારી
અચ્છી નીતિ કા પુનર્પી કો દુવાહ દેકર
વડા આનંદ હુઆ દેશકર તુમ કો ઇસ મે
ણાંદેઃ સામર્થ્ય દેઠીક ૨ ઇસ સે સિવાય
કોઈ નામ નિશાન નહીં ચોગ ન કોઈ ઇસસે
અચ્છા કામહૈ પરમેશ્વર ચાહેંગે તો પાસોં
સવેરે ણાવૂ ૨ ખુશી સે આકેગા જો આના
ન હુઆ તો ઇન ઘોડી મોરી ૨ વાતોં કાયેપીન
ણાવૂ નખિદેગા જહાં મકાન વને વહ જગહ
નીચી નહો ઉસકે ચારોં તરફ ખુલા હો ઉસ

કે નજદીક કોઈ નાલા વા ખેત વગેરે ઐસા નહો કિ જિસમે કુવાંચિ જાવે કુસમે પાણી તક હોસકે મકાન દગાન મુખ્ય હો કિસીકે કહને પર નબાના કુસ મેં સવહિનોંમેં જાનાસ્ત હોગા જોગ કુસી ગરૂ હો દીવાર્યે કંચીહો જોગ ચારોં તરફ ખિડકિયાં રખ્ય વાના વસોઈ કા ઘર વગેરે દુરહો પંચત તિથિવાર આદિ કા પતાહ્ય શ્રી રખના તુમતો જાયહો બુદ્ધિમાન હો જોગ પેસવ વાર્યે તુમને પહલે હીસે શોચ લીં હોંગી પર સુચિ રહનેકે લિયે લિખ્યી નાહૈં કાર્યદ તુમહારે કામ જાવેં શુભ મિતિ માઘશુદ ૩ સંવત્ ૧૯૧૦ તથા માહ જનવરી સન્ ૧૮૫૪ ઈ૦

પાંચવાં કોડ

વગાવગ વાતોંકે નામ

રખનાઈકી જોગસે આઈકો

સવસતિ શ્રી(૩)આઈ નામ નાગાજિ કો શંકર દયાલ કા નમસકાર પહુંચે આઈસાહબ જાની તક હિં વાશ્રા નહીં કુઈ હૈ કુસમે સવ

લોગ બચવાતેહૈં ઈશ્વર અપની કૃપાકરે
નહીં તો હજારોં આદમી લોગ ગોદૂ મરજાવેંગે
આના નહીં કિ ઉચત કી હાલહૈ જો ૨ સી
દિક્કતહોગી નહો તો ચોપાયોં કેલિયે કુછ
આના લોગ ઘર કે વાસ્તે થોડે ગેહૂં લોગ
ઘર મેંબરસા દીજિયે યહાં વડી તંગીહૈ મૂસાનામ
કો નહીં મિલતા જમીન પર કિસી તરહકી ઘાસ
નહીં જમતી આપ જિતને ગેહૂં મરજા ગયે થે
વે સબ ચૂક ગયે અબ વોલેહી ઘર કે રહ ગયેહૈં
જો ઉસમેં હાથ લગાયા જાયગા તો કી વોલેંગે
લોગ થોડે કે દાને કેલિયે તો અધિક દિક્કત
હૈ ક્યોંકિ પાંચ છઃ સેર દાના ઉસ કો ગાડીકી
વહ કલોસે આવે જો વહ દોસેર ભી પાવે તો
વડી બાતહૈ જો તુમહૈં ઇસ કે વેચને મેં કુછ
ઉપાય નહો તો આપ કલહ દો એક ગાહકહૈ
ઉન કે હાથ વેચ ડાલા જાવે મિ૦ આશાઢ
વદી ૧૫ સંવત ૧૯૩૬ તથા જૂન સન ૧૮૬૯ ઈ૦

૨ પત્ર ભાઈકી લોગસે વડી વહિનકો

સવસતિશ્રી ઉવડી વહિન કો કરીમુદ્દીન કા પ્રણામ ઉચિત પહુંચે આગે અબ સે તુમ

ઉસ લોગ ગઈ હો તુમહારે નામ દો ચિઠ્ઠિયાં
મેણી ગઈ ણવાવલમી તક નહીં આયા ણાન
નહીં પડતા કિ કયા સબબ હૈ હાલ સાલનિયાને
કી ણબૂલત પડ હૈ કિ તુમહારે કહને સે મૈંયા
સૈયદ ણાન કે વિવાહ કે લિયે ફુમાની નાઈકે
મારફત કઈ ણગહ બાત કહી કી ગઈ ઉસમેં
દો ણગહ બાતચીત વન ગઈ હૈ એકતો મુરાદા
બાદ કે વઈસ મુહમ્મદ ણસાણ કે પિહાં લોગ
દૂસરી શાહાબાદ કે વઈસ મોલવી મુબારકહુસેન
ણ્યાં કે પિહાં દોનોં ણગહ કી ણાતિ વિરાદરી કા
હાલ તુમ લખણી તરહ ણાનતી હો લોગ દોનો
લડકિયાં વહુત ચતુર લોગ ઉમર મેં ઈદ્દ વઈસ
કી હૈં ઉસ મુકદ્દમે મેં ણાતિ બાંતિ કે લોગોં સે
લોગ પુરનિયોં સે ભી પૂછા ગયા ઉન સબ લોગોં
કી મરણી હોતી હૈ કિ મુરાદાબાદ મેં લખણા
હૈ પરંતુ અબ તુમહારી ઐસી મરણી હો વૈસા
લિખ ભેણો લોગ પૂછ તુ કી કુંડી ભેણ
દીજિયે કિ ઝિસ સે ગણણવ કે મહીનેમેં ઈદ્દ
કી રીતિ કરદી ણાવે તા૦ ૭ માહ ણમાદિસ-
સાની તથા અકદૂવરા સન્ ૧૮૭૦ ઈ૦

૩ બાબુ મિત્રકે નામ

સ્વસ્તિ શ્રી (૩) મિત્ર શેખ ઇમામબખ્શ
સાહબ કો કબીરુદ્દીન કા સલામ પહુંચે-
ઓર આપ કી ખુશી કી પત્રી અભી મેરે
પાસ પહુંચી લિખાયા બોલતે હી વહુત આનંદ
હુઆ ઈશ્વર ઐસી ખુશી સબ કો દેવે પરમાત્મા
કો મેહરબાની આપ કો વહુત ફલે ઓર
ઉસકી ઉમર બઢે ઓર આપ કી સેવા કરે
ઓર આપ કી હી ઉસ પર સદાવની રહે ઇસ
મેં સંદેહ નહીં હૈ કિ વહ તુમહારે અંગરેજ ધર્મ
કા દીવા પૈદા હુઆ ઇસસે જિતની કુછ વડાઈ
ઈશ્વર કી કરે ઓર ઉસકા ઇહસાન માને
વહ સબ થોડા હૈ ઓર અપની ખુશી કા કુછ
હાલ નહીં કહ સકતા સચ બાત તો યહ હૈ કિ
જો લોગ કહા કરતે હૈં કિ ખુશી કે માને આપે
મેં નહીં સમાતે સો વહી મેરા હાલ હૈ ઓર મેં
જબતક ઉસે અપની આંખોં સે નહીં દેખતા
તબતક મુઝે કભી કલ ન પડેગી ઇસસે મેં
પરસોં જરૂર વહાં હી હોઊંગા ઓર (૪) ઉ૦
મેરા ઇહસાન અલી કી માતા હાથકી ચુંતાઈ

કે મેળતી હૈં નિશ્ચય હૈ કિ મેરે સાથ રેમીઉસ દિન આવેંગી કયોંકિ ઉનહેં ઇહ પ્રતીતિ હી નહીં હોતી કિ સચ મુચ ઇહ ખુશી હમારે ભાગ કી હૈ મિ૦ ભાદ્રપદ વદી ૧૪ સંવત ૧૮૨૬ તથા અગસત સન ૧૮૭૦ ઈ૦

૪ પત્રાસેઠ કે નામ

સવસતિ શ્રી૧૦૮ વનમ સાગર સેઠ જી કો નામદીલ કા આશીર્વાદ પંહુચે સુનાયગી કિ આપ ઝગડાનાથ જી જાને કા વિચાર કરતે હૈં દેખા ચાહિયે કિ આપકે જાને કે પીછે કોઠી કે મુમાશતે હમારે દેને લેને કા કૈસા કૈસે ચલાવેંગે અબતક હમેશાઃ જાબ સરકાર સે કિસત લગતી થી તો આપકે પહાં સે લેકર સરકારી ખજાને મેં રુપયા દાખિલ કિયા જાતા થા ઔર ફિર પીછે સે ગાંવ કી આમદની કા રુપયા આપકી કોઠી મેં જમા હોતા રહા હૈ વહા અબ ઉસી રીતિ પર આપ અપને કારિંદો સે હુકુમ દે દીજિયે કિ આપ કે પીછે રુપયે કે દેને મેં કિસી તરહ કી નાહીં ઔર હીલ ન કરેં આગે વકત કી લિખૂં મિ૦ ભાદ્રપદ શુદિ ૮

કાર્તિક શુદિ ૪ સંવત્ ૧૯૨૮ તથા મઈ સન્ ૧૮૭૧ ઈ૦

પૂર્વ પત્ર મિત્ર કે નામ

સલામતિ શાની (૩) મિત્ર મુઝફ્ફરખાં કો અબ્દુલ કરીમ કા સલામ પહુંચે — આપ કો નવીના અબ્દુલહક્ક ઓર અબ્દુલ્લાહ કે વિવાહ મેં મેરે શામિલ હોને કે મતલબ પર પહુંચા ઉસ સે બડી હી ખુશી હુઈ સચ હૈ યહ ખુશી કા દિન ઈશ્વર ને બહુત મનાતે મનાતે દિખાયા હૈ મેં તો શિર કે બલ પહુંચતા પર કર્યા કરૂં કિ એક મહાજન ને મેરે ઊપર દીવાની મેં ૨૦૦૦) રુ૦ કી નાલિશ કી હૈ ઓર જો તારીખ ઉન મેરા બચ્ચોં કે વિવાહ કી હૈ ઉસી દિન ઉસ મુકદ્દમે કી પેશી હૈ ઉસ સબબ સે લાચાર હૂં જો હોસકેગા તો શિર પડતે ઝાર વિવાહ કે વક્ત તાકિ કો વહાં પહુંચૂંગા ઓર આપ સે ભી ઉસ મુકદ્દમે મેં સલાહ કી ઝરૂરત હૈ કીંકિ ઉસ મુકદ્દમે કો આપ અચ્છી તરહ સે જાનતે હૈં કિ દો વરશ મેં ૫૦૦) રુ૦ સે ૨૦૦૦) હોગયે હૈં મેં ને

अच्छी तरह सुना है कि वहीं प्याता लोग
गोपानामचा जाली बनाया गया है इस
मुकद्दमे में मीर वाजिद अली साहब को
वकील करदिया है इस विचारसे कि आपसे
जो उनसे एकही वास्ता है इससे आप मेहरबानी
करके वारहबंकी जाकर मीर साहब को
इस मुकद्दमे का असल हाल अच्छी
तरह समझा दीजिये और उनका मेहनताना
और शुकराना अभी ठीक नहीं कुआ
आप को जैसा समझ पड़े बात चीत करके
वैसा ठीक कर लीजिये मि० पौष सुदी १२
संवत् १९२८ तथा दिसंबर सन् १८७१ ई०

ई पत्र मित्र के नाम

सर्वसिद्धि शरी दर्बार साहब पश्चिमी
सदर अदालत के वकील पंडित जीवानाथ
साहब को राम नारायण का नमस्कार पहुंचे
आगे हमारे श्रवसुत माहताब सिंह ने
शरीर छोड़दिया और उनके भाई बंधु-
ओं में राजी के वास्ते आपसमें झगड़ा
है और हाल साल इलाका सरकार की

જોગ સે ક્યામ તહસીલ હૈ ઇસલિયે આપ કો
લિખતા હૂં કિ આપ દો દિન કે લિયે યહાં
આકર મુકદ્દિમે કા હાલ જાનકર મુઝે
બતાયે કિ કિસ બુનિયાદ પર યહ મુકદ્દિમા
કિયા જાવે તાકિ સાહબ ને હિવાનામા દા
દાન ખાન મી અપને નાતી મેરી નવનિહાલ
સિંહ કે નામ લિખ દિયા થા અબ મુકદ્દિમા
દાનપત્રપર દાયર કરે વા અપને ક્યાસત પર
જૈસી આપ કી સલાહ હોગી વૈસા કિયા
જાવેગા શુભ

૭ પત્ર મિત્ર કે નામ

મહાપતિ શ્રી શુભોપમા યોગ્ય શ્રી (૩)
દીવાન જી કો શિવદત્ત કા આશીર્વાદ
પહુંચે આગે આપ કો લિખતા હૂં કિ માધવ
પ્રસાદ કા ફુલાકા વકુતસી ડિગરિયાં હોને
કે સબબ સે ઇનદિનોં નીલામ હુઆ હૈ જોગ
ચાર ગાંવ હમને ભી લિયે હૈં પર ઉન મેં સે દો
ગાંવોં કી જમીન વેચાની હૈ જો વર્ષાઆચ્છી
હુઈ તો જમીન અચ્છી પૈદા હોતી હૈ પરંતુ બિના
કુઆં કે વીલાયત કા હોના કઠિન હૈ ઇસ

વક્ત મેં સબ લોગોં કી યહ સલાહ પડ્ગી હૈ કિ દોનોં નિપનિપીં ગાંવોં મેં પાંચ૨ સાત૨ કુઁ પકકે બનવાદિયાવેં ઇસલિયે આપ કો લિખતા હૂં કિ આપ બનવાને કે કામ મેં બહુત ચતુર હૈં આપને બહુતોંને મકાન ઔર કુઁ બનવાયે હૈં અબ આપ મુઝે સલાહ દેં કિ આપને આપ બનવાના અચ્છા હોગા કિ ઠેકે મેં મેહનતાની કરકે ઇસકા બનાવ બનાયા દીજિયેગા શુભ મિ૦ ચૈત૨ શુદી ૫ સં૦૧૯૨૬ ત૦ સન૧૮૭૧ ઈ૦

૮ પત્રમિત્રકે નામ

સત્રસતિ શ્રી મિત્ર શ્રી(૨)શિવલાલ તનિવેદીકોગામાથીનમિશન કા નમસ્કાર પંહુચે બડી બાત હુઈ કિ બહુત દિનોં મેં આપ કી ચિટ્ઠી પહુંચી ઔર જી કો બડા આનંદ દિયા ઐસી ખુશી હુઈ કિ ઉસ કો કહ નહીં સકતા જો મીલતા ગુણાની કી બાતેં આપને મુઝ પર લિખીં સો યહ વહી કહાવત હૈ કિ ઉલટે ચોર કોતવાલે ડાંડે મેરી દો તીન ચિટ્ઠિયોં કા જવાબ આપને ન લિખા ઔર

અબ ચતુરાઈ કરતેહો ઔર ઉલટે ગિલ્લા સુનાતે હો ઔર પત્રોં કે નપહુંચને કા બહાના લેતે હો મિલને કે વક્ત મેં આપ સે સમઝતા પત્ર અબ આપકી ઔર સે લગાવ લગા હૈ તો સારી નિમ જાતી વહી ઔર મન સાફ હો ગયા ઔર મુઝે ભરોસા હૈ કિ આપ ઉસીતરહ સદા પત્ર પત્ર ભેજતે રહિયે ક્યોંકિ પત્રોં સે આપસી મુલાકાત હોતી હૈ આગે સે નાગોર મેં પૂર્ણ ૧૦ માહવાર્ષિક સવડિયુટી ઉનસર્પકટ કે કામપર નોકર હૂં ઇતિ શુભ મિતિ કાર્તિક વદી ૭ સંવત ૧૯૨૭ ત ૦ માહ ઇસ્વી સન ૧૮૭૦ ઈ૦

૪ પત્રદોસત કે નામ

સરસતિ શરી મિત્ર જી શરી (૩) હકીમુદ્દીન માહવ કો ગુલામ આલમ કા સલામ પહુંચે આગે આપકા પત્ર પહુંચા આપકે ઓળાલમે તહ જીવ કી કાર વવાઈ કા હાલ પૂછા સો મિત્ર મેરે આજ કલ ઈહાં ઔરતોં કે પઢને કે મધ્યે વડે ૨ સવાલ જવાબ હોતે હૈં વડે ૨ પંડિત લોગ અપની ૨ મતિ જાહિર કરતે હૈં

वे लोग यह कहते हैं कि सत्री और पुरुष दोनों ईश्वर के जन हैं और ईश्वर की बहुत अच्छी वस्तुओं में इन दोनों का बराबर हिस्सा है और विद्या जिस से समझ होती है उस से स्त्रियों को अलग रक्खी जाने यह सिर्फ मर्दों की हठ धर्मी और स्त्रियों की बिलकुल नुक़सान करने की बात है स्त्रियों के पढ़ाने के अनगिनती फ़ल कहते हैं सब से बड़ा फ़ल यह है कि वे उस से पूरी अक्लमंदी सीख जावेंगी और जिस अक्ल से परमात्मा ने स्त्रियों को बनाया है वह अक्ल पूरा होगा सब रीति से पुरुष की दुःख सुख की साथी और मददगार होंगी उन स्त्रियों की संतान भी अच्छी होगी क्योंकि मा बाप की संगति के प्रभाव से कोई ख़ाविंद अक्लवाले को पसंद नहीं होता तिस पीछे गृहस्थी और दुनियादारी के कामों में पक्की होंगी और घर की बंदोबस्त स्त्रियों से जो बहुत सी विपत्ति लोगों पर पड़ती हैं उन से अपने घर को बचावेंगी ऐसे ही यह कोई नहीं कहता है कि स्त्रियों का पढ़ाना धर्म से बाहर है परंतु लोगों का ख्याल

દેખ્યા કો સંદેહ કરતે હૈં આપકા વિચાર ઇસમેં કરી હૈ મિ૦ વૈશાખ્ય શુદી ૮ સંવત્ ૧૯૧૭ તથા સન ૧૮૧૦ ઈ૦

૧૦ પત્ર પ્યાંકે નામ

સ્વસ્તિ શ્રી મિત્ર શ્રી (૩) હગડાલૂપ્યાં કો સુલહ વાણ્યાં કા સલામ પહુંચે લોગોંકી ણવાની માલૂમ હુઆ કિ સાંગ અવસે તો હગડા વધેડા ૩૬ગીા પરંતુ તુમહોંને પિહાંઅમી રહો નવાવી કા અંદેશા હૈ કોઈ મહીના ઐસા નહીં બીતતા કિ જિસ મેં દો એક ફસાદ નહીં ઇસ બીચમેં પિહ સુન પડા કિ દશાદિન પહિલે કિસી હગડે મેં આપ પર પ૦૦) રુ૦ જુરમાના ભી હો ગઈ ઇસકે સુનને સે ઓર બહુત દુઃખ હુઆ અચ્છા હોગા કિ જો તુમ વશ મન અપના સ્વભાવ દુરુસ્ત કરો ઓરહિતોપદેશ કી કિતાબેં કભી ૨ દેખા કરો ઓર જબ નિસ લગે એક ઘૂંટ પાની પીકર પિહ મન મેં વિચાર લો કિ ઇસ નિસ કા અંત કૈસી હોગા ઓર જો ચુપ રહોગે તો કિતની આફતોં ઓર પસતાવોં સે બચાવ હોગા ઈશ્વર ને જો મનુષ્ય કો

પશુ પક્ષિયોં સે વડા કિયા હૈ તો સિર્ફ સમઝ હી કા ભેદ હૈ જો મનુષ્ય ભી પશુપક્ષિયોં કી તરહ લડાઈ ઝોંક ગુસ્સે મેં પડા રહે તો ફિર ઉસ મેં ઔર વાઘ વગેરેમેં કયા ફરક હૈ વહ પત્ર પઢકર તો ઝાપ નારાજ હોંગે પરંતુ જાવ ઝાપકી મિસમિટ જાયગી ઔર વિચાર કરેંગે તો મેરા વડા ગુન માનિયેગા મિતિ ફાલ્ગુન શુદી ૩ સંવત ૧૯૧૮ તથા જોલાઈ સન ૧૮૭૦ ઈ૦—

પુસ્તક સમાપ્ત હુઈ—

દોહા

નમ વસુ વસુ શશિ ઈસરી પ્રથમ જનવરી માસ
પૂરી પત્રહિતૈષિની લક્ષ્મન પુરી નિવાસ ૧

ઇતિ